

Rast in razvoj gospodarstva Slovenije

Gospodarska rast pomeni povečanje količine proizvodnje.

Bruto domači proizvod

Bruto domači proizvod je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih je gospodarstvo ustvarilo v enem letu. Upoštevamo samo končne proizvode.

BDP računamo **na prebivalca**, če hočemo države primerjati med sabo.

Bruto domači proizvod na prebivalca izračunamo tako, da ustvarjeni BDP delimo s številom prebivalstva.

BDP je v razvitih državah visok. V Sloveniji je 19.000 USD/preb.

BDP glede na kupno moč računamo zato, ker so cene in kupna moč po državah različni. Če izračunamo BDP/preb. v USD, lahko 1 z USD več kupimo v SLO, kot v Švici ali ZDA.

BDP na prebivalca po kupni moči nam bolj celovito pokaže razvitost gospodarstva, ker upošteva tudi cene po državah.

Razvitost držav ocenjujemo tudi z **indeksom človekovega razvoja**. Ta poleg BDP-ja po kupni moči upošteva tudi **zdravje in izobrazbo** prebivalstva.

Indeks človekovega razvoja vsebuje:

- B BDP na prebivalca po kupni moči
- B zdravje
- B izobrazbo

Stopnja rasti BDP je ključni kazalnik gospodarske rasti. Pokaže nam povečanje količine proizvodnje. Upoštevati moramo realno rast BDP, kjer je izločena rast cen.

Gospodarska nihanja

V **Konjunkturi** je povpraševanje veliko - podjetja vlagajo v nove zmogljivosti, št. delovnih mest in proizvodnja se povečujeta.

Recesija - trgi so zasičeni. Podjetja zmanjšujejo proizvodnjo in odpuščajo delavce. Podjetja raje varčujejo, kot trošijo. Če je recesija globoka in dolgotrajna jo imenujemo **gospodarska kriza**.

Depresija predstavlja dno gospodarskega cikla. Nov gospodarski cikel sprožijo **inovacije**.

Dejavniki rasti in razvoja gospodarstva

Gospodarska rast pomeni povečanje količine proizvodnje.

Vendar pomeni le povečanje materialne blaginje ljudi.

Merimo jo z **realno stopnjo BDP**. (Realna stopnja rasti - izključimo inflacijo; nominalna stopnja rasti - vključimo inflacijo - je še višja)

Gospodarski razvoj pa izboljšuje tudi kakovost življenja.

Merimo ga z **indeksom človekovega razvoja** (upoštevamo BDP po kupni moči, zdravstvene razmere in izobrazbo).

Slovenija poudarja trajnostni razvoj:

- B gospodarsko rast, ki izboljšuje kakovost življenja
- B ne ogroža okolja in
- B je socialno naravnana

Kratkoročno je stopnja rasti in razvoja odvisna od **agregatnega povpraševanja** (vsota vseh povpraševanje gospodinjstev, podjetij, države in tujine).

BDP odvisen od povpraševanja v državi.

BDP sestavlja:

- B kar porabijo gospodinjstva
- B poraba, investicije podjetij

B razlika med uvozom in izvozom

B poraba države (za plače)

Podčrtano povzroča največ BDP-ja.

Dolgoročno pa rast določa **količina in učinkovitost proizvodnih dejavnikov**:

B prebivalstvo

B naravno bogastvo

B proizvodno bogastvo

Na učinkovitost oz. produktivnost vpliva tudi:

B tehnološki napredek

B podjetništvo

B velikost trga

B odprtost in

B struktura gospodarstva.

Čim hitreje se količina in učinkovitost proizvodnih dejavnikov povečuje, večja bo gospodarska rast.

Največjo možno količino dobrin in storitev imenujemo **potencialni BDP**. Omejena je s količino in učinkovitostjo proizvodnih dejavnikov.

Dejanski BDP pa je manjši od potencialnega. Odvisen je od zaposlenosti oz. izkoriščenosti proizvodnih dejavnikov. (Nikoli ni polno izkoriščeno vse.)

V Sloveniji je produktivnost trikrat manjša kot v najrazvitejših gospodarstvih.

Produktivnost dela v celotnem gospodarstvu izračunamo tako, da BDP (dodano vrednost) delimo s številom zaposlenih v državi.

Količina (vrednost)/št. delavcev

Zato je cilj Slovenije povečati produktivnost dela.

Za gospodarski razvoj pa mora poskrbeti tudi **država**. Zagotoviti mora ugodno **gospodarsko rast, pravno in socialno okolje**:

B poveča lahko **količino proizvodnih dejavnikov** s spodbujanjem novih naložb

B vpliva lahko na **učinkovitost proizvodnih dejavnikov** z zagotavljanjem ustrezne infrastrukture, privatizacijo in spodbujanjem podjetništva

- B poveča lahko **zaposlenost** z aktivno politiko zaposlovanja
- B zagotovi **stabilnost gospodarstva** z nizko inflacijo
- B zagotovi **zmerno javno porabo**

Naravno bogastvo

Kategorije naravnega bogastva so:

- B kmetijska zemljišča
- B energetske viri (voda, veter)
- B rude, minerali (zlato, železo, baker, cink, pesek, granit)
- B gozdovi
- B geografski položaj

Kmetijska zemljišča delimo na obdelovalna in neobdelovalna. V Sloveniji prevladujejo neobdelovalna.

Produktivnost dela v kmetijstvu je nizka in stroški pridelave visoki, zaradi naravnih danosti - zemlja je hribovita, prevladujejo pašniki, travniki. Bolj je primerna za živinorejo. Zemljišča so razdrobljena, obremenjena s pesticidi, ne obnavljamo jih dovolj.

Prihodnost slovenskega kmetijstva

Kmetijstvo mora poiskati tržne sile višjega cenovnega razreda (ekološko kmetijstvo, naravno vzrejeno govedo). Slovenija je srednje bogata s kmetijskimi zemljišči.

Za Slovenijo so **pomembni** naslednji **energetski viri**:

- B voda (na 1. mestu)
- B sonce

Alternativni energetske viri se uporabljajo premalo. To so:

- B voda - nezadostno izrabljena in obnovljiva
- B sonce
- B veter

Poraba energije v Sloveniji je **velika**. Smo energetske potratni. Uvažamo več, kot polovico energije. Preveč smo razvajeni, manj tehnološko napredni stroji.

Slovenija bi lahko izmed naravnih energetskega virov izkoriščala: vodo, sonce, veter (alternativni viri), zemeljsko toploto.

V Sloveniji prevladujejo **nekovinske rude**: pesek, gramoz, naravni kamen, morska sol.

Kjotski sporazum - Slovenija se je zavezala, da bo do leta 2012 zmanjšala količino emisij ogljikovega dioksida.

Funkcije gozda:

- B daje les
- B čisti zrak
- B varuje pred vetrom in erozijo
- B daje zavetje živalim
- B gozdni sadeži
- B rekreacija

Slovenija sodi med **najbolj gozdnate države** v Evropi. 60 % pokriva samoobnavljajoči se gozd. Prevladujejo iglavci. Gozd je razmeroma zdrav. Gozd ohranja naše okolje čisto, saj veže ogljikov dioksid in toplotne pline.

Primerjalne prednosti Slovenije:

- a) **Naravne lepote** - prednost ni množični turizem ampak butični: kakovostna, raznovrstna, inovativna ponudba prilagojena željam posameznih turistov.
- b) **Geografska lega** - razvoj transporta - povezava med Evropo, Bližnjim in Srednjim Vzhodom ter Jadranskim morjem.
- c) **Pestrost voda** - čista voda prinaša dobičke. Ob urejenih obrežjih in termalnih vrelcih je cena bivanja, rekreacije in turizma visoka.

Proizvedeno bogastvo

POTROŠNO B.
V gospodinjstvih

PROIZVODNO B.
- stalna sredstva
- zaloge materiala

Povečujemo z investicijami

Investicije so:

- B BRUTO -> NETO + OBNOVITVENE
- B NETO - NOVE INVESTICIJE
- B OBNOVITVENE I. - nekaj zamenjaš - amortizacija

Proizvedeno bogastvo je tržna vrednost vseh dobrin, ki so jih ljudje proizvedli in še vedno obstajajo.

Delimo ga na **potrošno** (uporablja se v gospodinjstvih za zadovoljevanje potreb) in **proizvodno bogastvo**.

Proizvodno bogastvo (kapital) delimo na:

- B **osnovna sredstva** (zgradbe, oprema, vozila, patenti, licence)
- B **zaloge** (reprodukcijski material, trgovsko blago)

Rast BDP je odvisna predvsem od količine učinkovitosti proizvodnega bogastva (osnovnih sredstev).

Proizvodno bogastvo povečujemo z **investicijami**.

Investicije so vsa dodatna sredstva, ki jih namenimo za proizvodnjo.

Bruto investicije (vse naložbe) **predstavljajo:**

- B **obnovitvene investicije** (naložbe s katerimi nadomestimo obrabljena sredstva - amortizacija)
- B **neto investicije** (naložbe v nove zmogljivosti)

V praksi težko razlikujemo med obnovitvenimi in neto investicijami.

Gospodarski razvoj zagotavljajo predvsem neto investicije. Zato morajo biti bruto investicije večje od amortizacije.

Bruto investicije > amortizacija = gospodarski razvoj

Bruto investicije = amortizacija = stagnacija gospodarstva

Bruto investicije < amortizacija = dezinvestiranje

Vir za financiranje investicij so **prihranki**.

Prihranki podjetij so:

- B amortizacija (za obnovitvene investicije) in

B akumulacija (za nove investicije).

Podjetja si prihranke tudi **izposodijo**:

B prihranki prebivalstva (domačega in tujega)
= notranje, zunanje, lastno, tuje financiranje.

Investicije so poraba prihrankov v produktivne namene. Investicije so temelj gospodarskega razvoja.

$BDP = \text{potrošnja} + \text{varčevanje}$

Večje varčevanje znižuje obrestne mere, to spodbuja investicije. Zato je proizvodnja večja, več je delovnih mest in zato večji dohodki in potrošnja v prihodnosti.

Potrošnja spodbuja večjo prodajo in večje prihodke, to poveča proizvodnjo in zaposlenost. Rezultat so večji sedanji dohodki in življenjski standard, proizvodne zmogljivosti gospodarstva pa se ne spreminjajo.

Varčevanje = dolgoročna gospodarska rast

Potrošnja = kratkoročna gospodarska rast

Gospodarski razvoj bo hitrejši, če bomo manj BDP-ja porabili, več pa privarčevali in investirali.

Zato države z različnimi ukrepi (davčne olajšave, obrestne mere), spodbujajo varčevanje in investiranje.

Drugi pomembni dejavniki gospodarskega razvoja

1. Tehnološki napredek: z dano količino proizvodnih dejavnikov proizvedemo več!

Tehnološki napredek je:

- B izboljšanje proizvodjalnih sredstev,
- B tehnoloških postopkov in metod ter
- B organizacije proizvodnje.

Novosti se kažejo v:

- B boljših strojih in napravah,
- B večjem znanju delovne sile ter
- B novih in boljših proizvodih in storitvah.

Za razvoj so pomembne **aplikativne raziskave**. Teh je v Sloveniji malo. Raziskovalni inštituti so premalo povezani s podjetji. Nova znanstvena spoznanja prepočasi prihajajo v proizvodnjo.

2. Podjetništvo in inovacije

Jedro rasti in razvoja gospodarstva so **inovativna podjetja**. Teh je v Sloveniji premalo. Čedalje več podjetij je v lasti tujcev. Nastajati bi morala nova domača podjetja, ki bodo nosilci gospodarskega razvoja.

3. Gospodarstvo Slovenije se prepočasi prestrukturira

V Sloveniji enostavna proizvodnja ne more biti uspešna, ker je močna cenovna konkurenca. Taka proizvodnja se seli v države s cenejšo delovno silo.

Naša prihodnost so dejavnosti na visoki tehnološki ravni z izobraženo delovno silo. Dejavnosti, ki porabijo malo naravnih virov in potrebujejo visoko usposobljene človeške vire, najhitreje rastejo. Konkurenčni smo lahko le z novimi, zahtevnimi, **visokotehnološkimi izdelki** in storitvami, v katere je vložena **veliko znanja in človeškega kapitala**.

V zadnjem desetletju so slovenska podjetja racionalizirala poslovanje in izpopolnila obstoječe izdelke. Premalo je bilo novih izdelkov, dejavnosti in trgov. Sestava proizvodnje se ni veliko spremenila. Prevladujejo dejavnosti z nizko dodano vrednostjo in veliko porabo energije ter drugih naravnih virov. Slabo so razvite zahtevnejše storitvene dejavnosti, predvsem poslovne in finančne storitve.

4. Izboljšati moramo konkurenčnost slovenskega gospodarstva

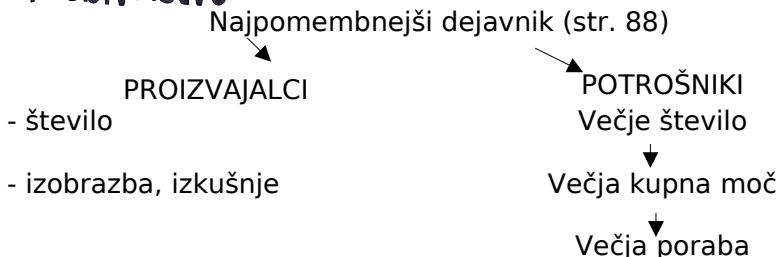
Kako država spodbuja konkurenčnost:

- B spodbuja podjetništvo, inovativnost in prestrukturiranje dejavnosti
- B podpira razvoj perspektivnih dejavnosti
- B spodbuja tuje neposredne naložbe (prinašajo novo znanje)
- B pomaga odmirajočim dejavnostim z izobraževanjem delavcev, prekvalifikacijo

Konkurenčnejša so tista gospodarstva, **ki imajo bolj produktivno in cenejšo delovno silo**. Če slovensko gospodarstvo ne bo povečalo produktivnosti bodo dejavnosti z nizko dodano vrednostjo zamrle, visokotehnoloških dejavnosti pa ne bomo imeli. Ustvarili bomo malo. BDP se bo povečeval počasi. Majhen BDP pa pomeni majhne plače, majhne dobičke, malo akumulacije in naložb, malo gospodarskega razvoja.

Uspemo lahko s prilagodljivim, konkurenčnim in raznovrstnim gospodarstvom, ki je uspešno v **tržnih nišah**. Na svetovnem trgu se ne moremo uveljaviti z množično proizvodnjo.

Prebivalstvo

↓
Večja proizvodnja

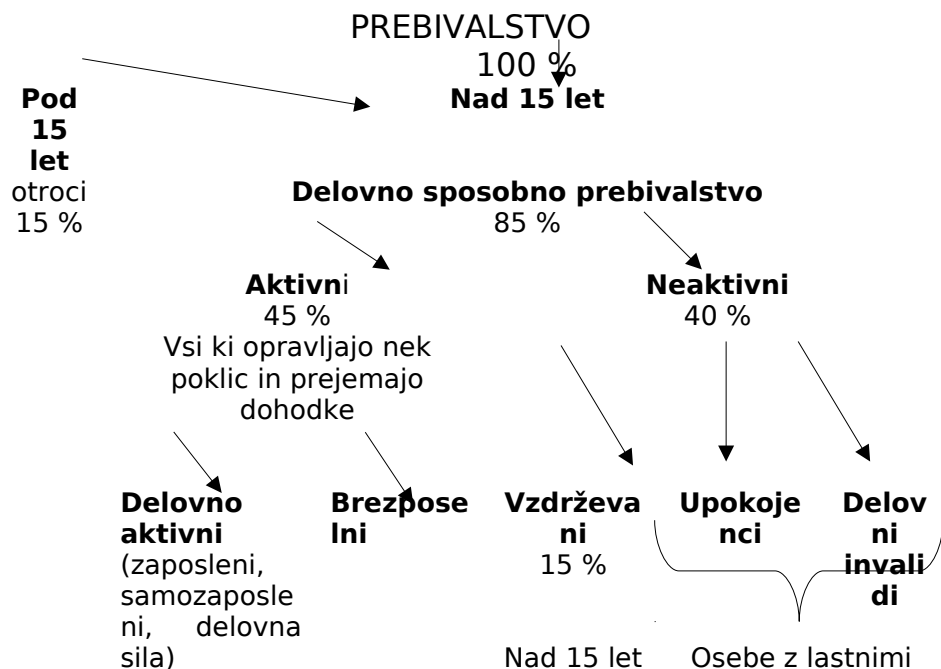
Naravna rast
Migracije
Izobrazba
Struktura

Zaposlenost prebivalstva

str. 94

Socialno-ekonomske značilnosti prebivalstva

- zaposlenost
- brezposelnost

Brezposelnost

st. brezposelnih = število brezposelnih/aktivno prebivalstvo * 100

št. registriranih brezposelnih 8,6 %

dejanska (anketna) brezposelnost 5,9 %

Brezposelnost:

- registrirana
- dejanska (anketna)
- prikrita

mednarodna agencija za delo ILO

Vzroki brezposelnosti:

- izguba trgov
- toga zakonodaja
- strukturno neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem

Računske naloge

leto 1995

št. preb. 1.987.505

št. rojenih 18.980

št. umrlih 18.968

št. priseljenih 5.879

št. odseljenih 3.372

delovno aktivno preb. = zaposleni 882.000

nezaposleni 70.000

Stopnja se računa na 1000 prebivalcev!

STOPNJA RODNOSTI (NATALITETE)

št. rojenih/št. preb. * 1000 = $18.980/1.987.505 * 1000 = 9,55$ %

V letu 1995 se je v Sloveniji rodilo 9,55 prebivalcev na tisoč prebivalcev.

STOPNJA SMRTNOSTI (MORTALITETE)

št. umrlih/št. preb. *1000 = $18.968/1.987.505*1000 = 9,54$ %.

V letu 95 je v Sloveniji umrlo 9,54 prebivalcev na tisoč prebivalcev.

STOPNJA NARAVNE RASTI

$$\begin{aligned} \text{stop. rodnosti} - \text{stop. smrtnost}/\text{št. preb} * 1000 &= \\ = 18.980 - 18.968 / 1.987.505 * 1000 &= 0,01 \text{ ‰} \end{aligned}$$

Leta 95 je bilo v Sloveniji za 0,01 več rojenih, kot umrlih na tisoč prebivalcev.

MIGRACIJSKI SALDO

$$\text{št. priseljenih} - \text{št. odseljenih} = 5.879 - 3372 = 2.507$$

V Sloveniji je bilo leta 95 za 2.507 več priseljenih kot odseljenih.

$$2507/\text{št. preb.} * 1000 = 1,26 \text{ ‰}$$

V letu 95 je bilo v Slo. za 1,26 več priseljenih, kot odseljenih na tisoč prebivalcev.

NARAVNA RAST

$$\text{št. rojenih} - \text{št. umrlih} = 18.980 - 19.968 = 12$$

! STOPNJA BREZPOSELNOSTI (se računa na 100)

$$\begin{aligned} \text{št. brezp.}/\text{št. akt. preb} * 100 &= \text{št. brezp/del. akt} + \text{brezp} * 100 \\ 70.000/952.000 * 100 &= 7,4 \text{ ‰} \end{aligned}$$

Leta 1996 je bila v neki državi stopnja brezposelnosti 8,5 % in je bilo 365.500 brezposelnih oseb.

$$\text{st. brezp} = \text{št. brezp.}/\text{št. akt. preb.} * 100$$

$$\text{st. brezp} * \text{št. akt. preb.} = \text{št. brezp.} * 100$$

$$\text{št. akt. preb.} = \text{št. brezp.} * 100 / \text{st. brezp.}$$

$$\text{št. akt. preb.} = 365.500 * 100 / 8,5$$

$$\text{št. akt. preb.} = 4.300.000$$